

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN DİĞER CEPHESİ: MERKEZİN ÇÖZÜLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

*Engin ÖNEN**

Özet

Çağımızda yaşanan gelişmeler, kentlerin geleneksel yapılarını alt üst etmektedir. Büyük kentlerin kenar semtlerini tanımlamada, gecekondu teriminin yetersiz kalması ve varoş teriminin daha sık kullanılmaya başlanması, bu alt üst oluşun göstergelerinden birisi.

Yapılaşmadan alt yapı hizmetlerine, işsizlikten kente uyum sağlama mekanizmalarına kadar bir dizi sorunla yüklü olan gecekondu alanları, hem akademik dünyanın hem kamu yöneticilerinin hem de medyanın daha fazla ilgisini çekmiştir. Kentleşme sorunları dendiğinde hemen herkesin aklına kentin bu bölgeleri gelmektedir. Bu durum, kentteki değişim ve sorunların buralarda olduğu varsayımına dayanmaktadır. Oysa günümüzde yaşanan kentleşme süreci, kent merkezinin yapısı ve anlamını da değiştirmektedir.

Bu makalede, kentin mekansal ve sosyal merkezlerinin değişimi üzerinde kısa bir değerlendirme yapıp, İzmir'in Alsancak semtinde gerçekleştirilen bir ampirik araştırmanın bazı sonuçlarına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, Merkezin çözülmesi, Gönüllü dışlanma, Elit gettolaşması.

* *Yard.Doç.Dr., Ege Üniversitesi., Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.*

Abstract

The developments today turn the traditional structure of cities upside down. That the term “slum” becomes insufficient, and instead the term ghetto is more frequently used in order to define the outskirts of the big cities, is an indicator of this turning upside down.

Slum areas, which are burdened by a set of problems ranging from construction to infrastructure; from unemployment to the mechanisms of urban adaptation, attracted the attention of people from academic world, public administrators and media. When the problems of urbanization are mentioned, it implies these areas of urban for everyone. It rests upon the assumption that the changes and the problems of the city are existing in these places. Whereas the urbanization process today, is changing the structure and the meaning of urban center.

In this paper, firstly an evaluation on the shifts of spatial and social centers of the city will be made, then some findings of an empirical research which was carried out in Alsancak, a neighborhood of İzmir, will be presented.

Keywords: Urban transformation, Dissolution of urban center, Voluntary isolation, Elite suburbanization.

Kentsel Dönüşüm Ve Merkezin Çözülmesi

Kent ve kentleşme ilgili kuramsal açıklamalarda ve araştırmalarda kenti ve kentlileri iki ayrı kesim olarak ele almak yaygın bir yaklaşımdır. Kente ve kentlilere yönelik bu türden değerlendirme ve algılamalarda, merkez, hem mekânsal olarak hem de sosyal olarak kenti ve kentliyi temsil eden yer olarak değerlendirilmektedir. Bu önemli ölçüde burjuvazinin temsil ettiği kent ve kentli kavramını esas alan bir açıklamanın sonucudur. Modern dönemlerin kent merkezleri, kentsel elitlerin bulunduğu, itibarlı bir yerdi. Kentin seçkin semti görünümündeki bu yerler, ayrıcalıklı toplumsal kesimler için hem stratejik öneme sahipti hem de daha güvenli semtlerdi. Laçiner'in ifadesiyle kentlerin merkezleri, "kentli dendiğinde ilk akla gelenler" in iş ve ikamet alanlarıydı (Laçiner, 1996: 11). Yani kentli davranışı ve kent kültürü tanımlamaları, genellikle bu alanlarda yaşayanlara özgü değer, norm ve davranış kalıpları olarak ele alınıyordu.

Ama bugün, özellikle büyük kentlerin merkezleri, bu görünümünden bir hayli uzak. Gerek gelişmekte olan, gerekse gelişmiş ülkelerin metropollerinin hemen tümünde gözlemlenen bu olgu, merkezin çözülmesi olarak da tanımlanmaktadır. **Merkezin çözülmesi**, bir yandan kenar semtlerdeki merkeze hücumu, diğer taraftan da kentsel elitlerin merkezi belli ölçüde terk etmesi anlamına geliyor. Bu terk edişte merkezin güvensizleşen ortamı kadar küreselleşmenin de etkisi bulunmaktadır. Çünkü sermaye dolaşımının çok hızlandığı, yer ve mesafelerin eski anlamını yitirdiği bir çağda, sermaye sahiplerinin pek çoğu için bir kente tutunmaları/bağlanmaları eskisi kadar anlamlı değil artık.

Giddens'ın kullandığı **gönüllü izolasyon** ve elitlerin isyanı kavramları da belli ölçüde bu kentsel birliğin dağılması sürecine ışık tutucu olabilir. O'na göre, "çağdaş toplumlarda dışlanmanın iki türü belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, toplumun sunmak zorunda olduğu fırsatlardan yararlanamayanların bulunduğu toplumun en alt tabakalarında yer alanların dışta bırakılmasıdır. En üstekiler ise kendi gönül rızaları ile dışta kalmaktadırlar. Bu yaklaşımı **'elitlerin isyanı'** olarak tanımlayabiliriz; toplumun geri kalanından ayrı yaşamayı seçmiş olan zengin kesime, mensup olanlar kamu kurumlarından faydalanmamaktadırlar. İmtiyazlı gruplar, toplumun geri kalan kesimleriyle ilişkisini kesmelerini somut bir şekilde belgeleyen, etrafı yüksek duvarlarla çevrili mekânlarda yaşamaya başlamakta ve

kamu eğitiminden ve kamu sağlık hizmetlerinden faydalanmamaktadırlar” (Giddens, 2000: 117).

Çağımızda yaşanan gelişmeler dikkate alındığında, sadece kenar mahaller veya kente sonradan gelenlerin yarattığı etkiler üzerinden kentsel dönüşümü açıklamak, madalyonun bir yüzüne bakmak anlamına gelecektir. Örneğin çağımızda yaşanan hızlı göç, bir yandan gecekondulaşma ve kentle bütünleşme sorunları ile gündeme gelen gecekondulaşmayı doğururken, öte yandan aynı süreç, kent merkezlerinin yapısını ve işlevinin değişmesine de neden olmaktadır. Kent merkezleri, burjuvazi ve yönetici elitlerin ikamet alanı anlamında giderek terk ettiği, daha çok alışveriş ve eğlence merkezi işlevleri ile öne çıkmaktadırlar. Küreselleşme sürecinin sermayenin dolaşım tarzını değiştirmesi, ekonomik ve siyasi elitleri kente olan bağlılıklarını da zayıflatmaktadır. Laçiner’in ifadesiyle, onların artık mekân tuttukları ne bir kent, hatta ne bir ülke var. “Pek çok kentli” hatta pek çok “ülkeli”dirler (Laçiner, 1996: 16).

Küreselleşme ve sermaye dolaşım tarzındaki değişimin yanı sıra, metropolleşmenin doğal olarak yarattığı etkileri de hesaba katmak gerekir. Kentlerin hızlı büyümesi ve nüfusun yaygınlaşması birlik duygusunu zayıflatmaktadır. “Bu türden parçalanma ve genel ilgisizlik, sonuçta güvensizlik yaratır ve bu güvensizlik genelleşerek, çeşitli çatışmalara ve dışlamalara zemin hazırlar” (Bilgin, 1995: 38). Yine Simmel’in de dile getirdiği gibi, metropoldeki üstünkörü ilişkiler, insanlar arasındaki mesafeleri artırır. Hoşnutsuzluk, karşılıklı yabancılık ve tikslenme duygusunu körükler (Simmel, 2003: 94).

Bu hoşnutsuzlukların sonucu olarak kendini, kentin bütününden ayırma arzusunun daha net olarak ortaya çıktığı yerler kent merkezleridir. Nitekim merkezin çözülmesi olarak nitelenen bu süreç içinde, burjuvazi ve yönetici elitlerin bir yandan sınıfsal farklılıklarını koruma, öte yandan da güvenlik kaygıları ile yoksul gettoların simetriğini olarak elit gettolarını oluşturduklarına tanık olmaktadır. Bu eğilim, yeni metropol hayatı içinde kendilerini tehdit altında hisseden elitlerin, kendileri gibilerle “seçkinler cemaati” (Laçiner, 1996: 16) hayatı oluşturma çabaları olarak görülebilir. Bu güvensizlik duygusunun sadece artan gelir farklarından kaynaklanmadığını vurgulayan Işık ve Pınarcıoğlu’na göre “kentli zenginlerin açıkça dışa vurdukları tehdit algısının asıl nedeni, toplumsal uzlaşmanın yerini gerilime dayalı bir ilişkiye bırakması”dır (Işık& Pınarcıoğlu, 2001: 140).

Toplumsal sınıflar arasındaki uzlaşmanın yerini giderek çatışma ve gerilime bırakmasının kentlerin kolektif kimliğini tehdit edici etkileri söz konusudur. Bugüne kadar ağırlıklı olarak bu sorunun gecekondulu ve kırsal kesimden gelen göç boyutu üzerinde durulmuştur. Kent kültürünü ve kentsel ortak yaşamı tehdit eden unsur olarak, çatışma ve gerilimin bir boyutuna daha fazla vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede yumuşak kentleşmeden çatışmacı kentleşme sürecine geçişi genellikle varoş temsil etmiştir. Oysaki birliğin parçalanması veya kentli/yurttaş kavramının anlam değiştirmesi yönündeki bu dönüşümün diğer cephesini seçkin gettolaşması oluşturmaktadır. Yüksek duvarlı, güvenlik kameralı, kentin dışında oluşturulan özel villa kentler, belli ölçüde kendini diğerlerinden ayırma ve koruma ihtiyacının ürünü. Bu durum adeta, ortaçağ burjuvazisinin burçlarını andıran, yeni surlar oluşturma gayretidir.

Merkezin çözülmesi süreci, bize belli ölçüde, yüzyıllardır burjuvazinin veya yönetenlerin mekânı olagelmış kentlerin tarihinin sonuna geldiğini de göstermektedir. Eğer öyleyse, kentliyi, kent kültürünü, kent ve demokrasi arasındaki ilişkiyi, dolayısıyla yurttaşlık olgusunu yeniden düşünmek zorundayız. Çünkü merkezin çözülmesi, sadece mekânsal değil, sosyal ve siyasal bir çözülme anlamına da gelmektedir.

Bu düşüncelerden hareketle İzmir'in hem mekânsal merkezi hem de geleneksel seçkin semti olan Alsancak'ta görüşmeye dayalı bir araştırma gerçekleştirdik. Ancak araştırmamız, bu dönüşüme ilişkin doğrudan veriler elde etmekten çok, bu semtte yaşayanların algı ve gözlemlerini tespit etmeye yönelik olarak tasarlandı. Bu veriler, o semtte yaşayanların yaşam kalitesi ve semtle kurdukları duygusal bağı göstermesi bakımından önemliydi. Ayrıca bu semtte yaşayanların söz konusu dönüşüme ilişkin gözlemleri ve algıları yukarıda özetlemeye çalıştığımız açıklamalara ipuçları sağlayabilirdi.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Alsancak'ta ikamet eden ve/veya çalışanlar arasından, basit tesadüfi örneklem tekniği ile belirlenmiş 400 yetişkin ile yüz yüze görüşme yapmak üzere planlanmış, ancak görüşmelerde çıkan güçlükler nedeniyle 374 geçerli görüşme yapılabilmektedir. Görüşmeleri bu konularda eğitim almış olan, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü son sınıf öğrencileri gerçekleştirmiştir.

Görüşülen kişilerin %55,3'ünü Alsancak'ta ikamet edenler, %44,7'sini bu semtte çalışanlar ve işyeri sahibi olanlar oluşturmaktadır. Çeşitli yaş ve eğitim gruplarına dağılan bu kişilerin %45.5'i kadın, %54.5'i ise erkektir.

Birinci Bölüm: Alsancak Algısı

Tablo1: Alsancak'ın Seçkin Bir Semt Özelliğini Taşıyıp, Taşımadığı

Konusundaki Görüşler

	%
Fikrim yok	3.2
Evet, seçkin bir semt	35.3
Kısmen	20.9
Hayır, seçkin bir semt değil	40.6

Kentlerimizin ve özellikle büyük kentlerimizin yaşadığı mekânsal ve sosyal dönüşümlerin seçkin semtlerin yapısını derinden etkilediği açık. Bu gelişmelere paralel olarak Alsancak'ın da eski özelliğini kaybettiği yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Araştırmamız sırasında sorularımıza yanıt verenlerin bu konuda farklı görüşlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak %40'ı aşan bir kesimin artık Alsancak'ı seçkin bir semt olarak görmemesi, bu semtin önemli dönüşümler yaşadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu sonuçları, belli bir hoşnutsuzluğun ifadesi olarak yorumlamak da mümkündür.

Tablo 2: Alsancak'ı Diğer Semtlerden Ayıran Özellikleri

Özellikler	%
Seçkin/nezih bir semt	16.6
Merkezi bir konum	43.9
Ticaret ve eğlence merkezi	29.4
Diğer	10.2

Bir yerin kimliği, aynı zamanda o yerin ayırt edici özellikleri olarak tanımlanabilir. Bazı sosyal bilimcilerin de vurguladığı gibi, bu özellikler, o yerin objektif özelliklerinden ziyade, bireyler tarafından algılanan nitelikleri ile ilgilidir. Dolayısıyla bir yerin kimliği, o yeri diğerlerinden ayırt eden özelliklerin bir bütünüdür (Bilgin, 2005: 265).

Bu değerlendirme ışığında baktığımızda, görüşülen kişiler Alsancak'ı diğerlerinden ayıran özellikler olarak, seçkin bir semt algısından çok, merkezi bir konuma sahip olmasını öne çıkarmaktadır. Ticaret ve eğlence merkezi konumu da, diğer ayırt edici bir özellik olarak görülmektedir.

Tablo 3: Alsancak'ın Beğenilen Özellikleri

Beğenilen özellikler	%
Merkezi konum	40.1
Alışveriş/eğlence merkezi	14.4
Nezih semt/kültürlü insanlar	15.0
Kordon, gece hayatı	11.8
Eski geleneksel doku	4.5
Diğer	5.6
Yok	8.6

İnsanların yaşadıkları yerden sağladıkları doyumun belirleyen en önemli faktörlerden birisi, o yere ait olduğu düşünülen özelliklere ilişkin pozitif algılarıdır. Görüştüğümüz kişilerin önemli bir bölümü, beğenilen özellik olarak, Alsancak'ın merkezi konumunu öne çıkarmaktadır. Büyükşehir insanının sürekli olarak bürokratik kurumlara işlerinin düştüğünü dikkate alırsak, bu özelliğin önemli bir tercih nedeni olduğu anlaşılacaktır. Devlet daireleri, finans kuruluşları ve hastane gibi sağlık kuruluşlarının bu semtte yoğunlaştığını hesaba katınca, Alsancak'ta yaşamın gündelik yaşamı kolaylaştırıcı bir yönünün bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Yine benzer yönde etki yapması beklenen, alışveriş ve eğlence kuruluşlarının yoğunluğu da öne çıkan özellikleri arasında sayılmaktadır.

Her kazanca bir kayıp eşlik etmektedir, ilkesinden hareketle, Alsancak'ın merkezi konumunun aynı zamanda bedelleri de bulunmaktadır. Kalabalık, gürültü ve trafik sıkışıklığı ilk akla gelen

sorunlar. Öte yandan her türlü insanı çeken yönüyle bir güvensizlik ortamına da neden olmaktadır. Kalabalıklık, yoğunluk ve kendilerini karşılıklı birbirlerini yabancı hisseden insanlar topluluğunun kendini güvensiz ve mutsuz hissetmesi, çağdaş metropollerin en belirgin özelliklerinden birisidir.

Tablo 4: Alsancak'ın Beğenilmeyen Özellikleri

Beğenilmeyen Özellikler	%
Güvenli olmayışı	29.1
Kalabalık ve gürültü	17.9
Fuhuş, travestiler vb.	15.5
Trafik ve otopark	9.6
Yerel hizmet yetersizliği	6.4
Diğer (yozlaşma, dejenerasyon vb.)	11.2
Pahalılık	0.8
Yok	9.4

2. Mekânsal Dönüşüm Algısı

Tablo 5: Alsancak'ı Düzen ve Plan açısından Değerlendirme

	%
Planlı ve düzenli	20.9
Kısmen	32.4
Plansız ve düzensiz	46.8

Bir semti seçkin bir yer yapan özelliklerden birisi de, planlı ve düzenli olmasıdır. Yani plansızlık ve düzensizlik, bir semtin seçkin bir semt olarak algılanmasını zorlaştırmaktadır. Merkezi konumu, ticaret ve eğlence merkezi konumu nedeniyle hızla büyüyen kentsel nüfus için çekim merkezi olan Alsancak, bu yoğunluğu karşılamakta zorlanmaktadır. Dolayısıyla, yapılaşma özellikleri, trafik ve otopark yetersizliği gibi sorunları ile plansız ve düzensiz bir semt özelliği sergilemektedir. Sorularımıza yanıt verenlerin neredeyse yarısının,

Alsancak'ı plansız ve düzensiz bir semt olarak algılamasını bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Tablo 6: Kordon'daki Düzenlemeye İlişkin Değerlendirme

	%
Fikrim yok	1.6
Daha iyi oldu	77.0
Hem iyi hem kötü oldu	4.5
Daha kötü oldu	16.8

Alsancak'ın kaderinde etkili olan düzenlemelerden birisi, kuşkusuz Kordon'daki yeni düzenlemelerdir. Denizi doldurmak suretiyle oluşan yere yol yapımı mahkeme kararı ile durdurulunca, bu bölge rekreasyon alanı olarak düzenlenmişti. Çeşitli tartışmalara neden olan bu düzenlemenin taraftarları olduğu kadar muhalifleri de vardı. Yol yerine bugünkü şekliyle düzenlenmesi, bu bölgeye yeni bir hareketlilik kazandırdı. Hem İzmir'in çeşitli semtlerinden insanların yürüyüş ve gezinti alanı konumuna geldi, hem de belediyeler ve çeşitli kuruluşların çeşitli sanatsal etkinliklerinin mekânı haline geldi.

Tablo 7: Eski Evlerin Bar, Kafe ve Restorana Dönüştürülmesini Değerlendirme

	%
Fikrim yok	5.7
Daha iyi oldu	29.1
Hem iyi hem kötü oldu	12.8
Daha kötü oldu	52.7

Alsancak'taki kentsel dönüşümün en belirgin göstergelerinden birisi, geleneksel mimari özellikler gösteren evlerin işyerlerine dönüşmesidir. Bu dönüşüm bir yandan eski sokak kültürünün ortadan kalması anlamına gelirken, bir yandan da bu bölgeye farklı bir hareketlilik kazandırması bakımından anlamlıdır. Çünkü bu evlerin büyük bir bölümü bar, restoran ve kafeye dönüştürülmektedir.

Eski evlerin bu şekilde dönüşümünü Alsancak'lıların büyük bir bölümü olumsuz karşılamaktadır. Bu eğilimde, semtin kalabalıklaşması ve nüfusun yoğunlaşması önemli bir rol oynamaktadır. Aynı şekilde bu dönüşümün eğlence sektörü ve gece hayatını canlandırıcı etkisinin de benzer yönde bir etki yaptığı düşünülebilir.

Eski evlerin restore edilip, yeni işlevler yüklenmesini olumlu karşılayanlar ise daha çok bu binaların yenilenmesi ve bakımını öne çıkarmaktadır. Ayrıca semte ticari canlılık getirmesi açısından bu gelişmeye olumlu bakanlar da bulunmaktadır.

3. Sosyal Dokunun Değişmesi

Tablo 8: Bu Semtte Kendini Güvende Hissetme Duygusu

	%
Güvende hissediyor	11.2
Kısmen güvende hissediyor	54.3
Güvensiz hissediyor	34.5

Günümüz büyük kentlerinin işsizlik ve yoksulluk sorunlarına yenileri ekleniyor. Güvensizlik, büyük kentlerimizi kasıp kavuruyor. Bu güvensizliğin tek nedeni artan kapkaç olayları ve hırsızlık değil kuşkusuz. Bunun yanı sıra sokak ve mahalle kültürünün zayıflaması, herkesin birbirine yabancı olduğu bir sosyal ortamın da bunda etkisi bulunmaktadır.

Bir yandan elitlerin terk etmesi, bir yandan da kenar semtlerden gelenlerin akımına uğraması ile merkez semtler, daha heterojenleşen sosyal yapısı ile daha güvensiz yerler görünümündedir. Alsancak gibi merkezler söz konusu olduğunda, gece hayatı ve eğlence sektörünün bilinen etkileri ile bu güvensiz ortam algısı daha da artmaktadır. Dolayısıyla geleneksel seçkin semtleri, artık eskisi gibi, sakinlerinin kendilerini güvende hissettikleri yerler değildir.

Nitekim araştırmamız, bize bu yönde veriler sunmaktadır. Bu semtte yaşayanların oldukça düşük oranda bir kesimi, kendini güvende hissettiğini beyan etmiştir.

Tablo 9: Çocuğunun Bu Semtte Yaşammasını İsteyip İstememe Durumu

	%
Fikrim yok	3.5
Evet, isterim	39.0
Hayır, istemem	57.5

Alsancak, merkezi konumu, alışveriş ve eğlence merkezi olma özelliği ile, halen, pek çok kişi için çekici bir yerdir. Ancak yaşanan sosyal dönüşümün oluşturduğu güvensiz ortam nedeniyle de birçok kişi için tedirginlik yaratan bir semt özelliği taşımaktadır.

Bunu sınamak için, Alsancak'lılara yönelttiğimiz "Çocuğunuzun bu semtte yaşammasını ister misiniz?" sorusuna çoğunluğu olumsuz yanıt vermiştir. Güvenlik sorunları, yozlaşma, eğlence sektörü ve gece hayatının bazı olumsuz görünümünün (ya da bu yöndeki algılamaların) bu eğilimde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Alsancak'ta yaşanan dönüşümün en önemli sosyal görünümünden birisi de, nüfusun yapısındaki değişimdir. Bu semti çeşitli nedenlerle terk edenler ve bu semte yönelenler, eski sosyal dokuyu önemli ölçüde değiştirmektedir. Görüştüğümüz kişilerin, bu dönüşüme ilişkin gözlemleri bir hayli ilginç dağılım göstermektedir.

Tablo 10: Alsancak'ı Terk Eden Sosyal Kesimler

	%
Fikrim yok	15.8
Terk eden yok	2.4
Elit kesim	34.0
Eski Alsancaklılar	28.6
Levantenler	5.1
Yaşlılar/Emekliler	4.8
Diğer	9.4

Alsancak'ı terk edenlerin hangi sosyal kesimler olduğu sorusuna verilen yanıtlarda belirgin bir yığılma görülmektedir. Bu soruya yanıt verenlerin büyük bir bölümü, elit kesim ve eski Alsancak'lıların bu semti terk ettiği görüşünde. Bu yanıtlar bir yönüyle nostaljik bir özlemi

yansıtırken, bir yönüyle de bu semtin seçkin olma özelliğini kaybettiği gözlemini yansıtmaktadır. Alsancak'ın tarihinde önemli bir yer tutan Levantenlerin de terk edenler arasında sayılması, bu yorumu destekleyici niteliktedir.

Tablo 11: Alsancak'a Yeni Gelen Sosyal Kesimler

	%
Fikrim yok	17.4
Ticaret, iş için gelenler	17.9
Doğu ve G.Doğu Anadolu lular, Kürtler	14.7
Marjinaler (Seyyar satıcılar, uyuşturucu kullananlar, fahişeler, travestiler vb.)	16.6
Alt tabaka mensupları	12.8
Yeni zenginler, sonradan görmeler	5.9
İşsiz güçsüz kesim	2.9
Eğlence ve gece hayatına düşkün olanlar	1.3
Diğer	10.4

Bu semte yeni gelenlerin kimler olduğu sorusuna verilen yanıtlar, belli bir hoşnutsuzluk izlenimini yansıtmaktadır. Bunu, gelenleri tanımlamada kullanılan ifadelerden de anlıyoruz. Bu yanıtlarda “ticaret ve iş için gelenler” belki de nötr sayılabilecek tek ifade. Yeni gelenlere ilişkin ekonomik tanımlamalar içinde yer alan “alt tabaka” ve “yeni zenginler”, “işsiz güçsüz takımı” ve “sonradan görmeler” şeklinde nitelermeleri, bu süreçten hoşnut olunmadığının göstergesi sayılabilir. “Doğu ve G.Doğu Anadolu lular” şeklinde ifade edilen kesimin, sadece demografik değil, etnik bir sınıflamaya dayandığı söylenebilir. Nitekim görüştüğümüz kişilerin bazıları, bu kesimleri “Kürtler” şeklinde ifade etmiştir.

Bugün Alsancak'a ilgili olarak, üzerinde en fazla durulan konulardan birisinin güvenlik ve asayiş sorunu olduğunu biliyoruz. Bu semtin, medyanın ve kamu görevlilerinin gündemini ağırlıklı olarak bu yönüyle meşgul ettiğine yönelik pek çok işaret bulunmaktadır. Bu semte son zamanlarda gelen kesimlerin hangileri olduğu sorusuna verilen yanıtlarda da, “marjinaler” olarak grupladığımız, seyyar satıcılar, sokak

çocukları, uyuşturucu kullananlar, fahişeler ve travestiler önemli bir orana sahip olması bu işaretler arasında sayılabilir.

Sonuç

Bu araştırmanın sonuçları, yukarıda özetlemeye çalıştığımız, merkezin çözülmesi sürecini tamamen açıklayıcı olmasa da, bu olguya ilişkin bazı ipuçları vermektedir. Alsancak'ta ikamet den ve/veya çalışanların gözlem ve algılamalarına dayanan bu veriler, İzmir'in geleneksel merkez ve elit semtinin dönüşümünü yorumlamamıza yardımcı olabilecek özellikler sergilemektedir.

Her şeyden önce İzmir burjuvazisi ve yönetici elitlerinin mekânı olagelmiş bu semtin pek çok açıdan eski özelliğini koruyamadığı yaygın bir gözlemdir. Eskisine göre, ikamet alanı olmaktan çok, alışveriş ve eğlence mekânlarının çoğalması, bu semtteki dönüşümün en önemli göstergelerinden biridir. Buna bağlı olarak sosyal dokuda da bazı değişikliklerin meydana gelmesi kaçınılmazdır. Nitekim çok sayıdaki işyeri sahibinin, özellikle konfeksiyon ve eğlence merkezlerinin çektiği müşterilerin yarattığı sirkülasyon, semte farklı bir hareketlilik ve kalabalık getirmiştir.

Hızlı göç, nüfusun yoğunlaşması ve karmaşıklaşmasıyla birlikte, eski mahalle ve sokak kültürü önemli ölçüde kaybolmuştur. Yine Büyükşehir hayatının önemli sosyal sorunlarından biri haline gelen güvenlik sorunlarının yoğunluğu, bu semtte kendini çok fazla hissettirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum sosyal kesimler arasında mesafeliliğe yol açan önemli nedenlerden biridir. Buna bağlı olarak çeşitli marjinal grupları dışlama eğilimi de önemli ölçüde bu tedirginliğin de katkısıyla ortaya çıkmaktadır.

Alsancak'ı terk edenler ve yeni gelenlere yönelik gözlem ve algılamalar, merkezin çözülmesi olarak nitelenen özelliklere paralel bir eğilim sergilemektedir. Elit kesim ve Eski Alsancaklıların bu semti terk ettikleri yönünde güçlü bir algılama bulunmaktadır. Bu durum daha önce, Giddens'a atfen sözünü ettiğimiz, elitlerin isyanı sürecini anımsatmaktadır. Hatırlanacağı üzere bu süreç, elitlerin önemli bir kısmının, ikamet alanı olarak kent merkezlerini terk edip, şehrin kenarlarında kendi özel sitelerini oluşturmalarını da içeriyordu. Öte yandan yeni gelenler arasında sonradan görmeler/yeni zenginler ve alt tabaka mensuplarına ağırlık verilmesi, semtin elit karakterinin zayıfladığı yönündeki algılamaları yansıtmaktadır. Daha da önemlisi, sonradan

gelenler algısında, marjinaler ve Doğulular/Güney Doğuluların da önemli bir ağırlığa sahip olması, kültürel bir çatışma potansiyelini yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, Alsancak'ta yaşanan bu dönüşüm, kent merkezlerinin mekansal, sosyal ve kültürel açıdan eski yapılarını koruyamadıklarını göstermektedir. Bir yandan kentin kenar semtlerinde yaşayanların merkeze akın etmesi, bir yandan da seçkin kesimlerin, güvenlik kaygısı ve sınıfsal ayrıcalıklarını koruma arzularının sonucu olarak, kendilerini diğer sosyal kesimlerde ayırmaya yarayacak yeni surlar oluşturma eğilimleri, kentlerin yeni bir evreye girdiğinin önemli göstergelerinden biri sayılabilir.

Kaynaklar

- BİLGİN, Nuri (1995), *Kolektif Kimlik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- BİLGİN, Nuri (2005), *Siyaset ve İnsan*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- GIDDENS, Anthony (2000), *Üçüncü Yol* (Çev. Mehmet Özay), İstanbul: Birey Yay.
- IŞIK, Oğuz&PINARCIOĞLU, Melih (2001), *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul: İletişim Yay.
- LAÇİNER, Ömer (1996), “Kentlerin Dönüşümü”, *Birikim Dergisi*, Sayı 86/87, Haziran-Temmuz.
- SIMMEL, George (2003), *Modern Kültürde Çatışma* (Çev. Tanıl Bora&Nazile Kalaycı), İstanbul: İletişim Yay.